

Yunus Emre TANSÜ, Burak YALÇIN. *Abay Kunanbayev ve Ülküsü*. 2021. İksad Yayınevi. 76 sayfa. ISBN: 978-625-7636-28-5.

Yunus Emre Tansü, Burak Yalcin. *Abay Kunanbayev and his Idea*. Iksad Publications. 2021. 76 pages. ISBN: 978-625-7636-28-5.

Oğuz ÇAM*

Giriş

Bu çalışmanın amacı, Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ ve Burak Yalçın tarafından kaleme alınan *Abay Kunanbayev ve Ülküsü* isimli kitabın incelemesini gerçekleştirmektir. Söz konusu kitabın sayfa sayısı 76'dır. Kitabın yazılış amacı, Abay Kunanbayev'in kim olduğu ve ülküsünün ne olduğu hakkında bilgi vermektir. Kitabın son sayfalarında, Abay Kunanbayev ile ilgili resimlere yer verilmiştir.

Abay Kunanbayev; yönetici, besteci, hatip, tercüman, şair, pedagog, filozof, bürokrat, yazar ve edebiyatçıdır. Bu önemli şahsiyet, hem Türk-Kazak edebiyatının kurucusu hem de bu edebiyatın mihenk taşlarından biri olarak görülmektedir. Abay Kunanbayev, Kazak edebiyatının zenginliklerini halk edebiyatı ve yazılı edebiyat biçiminde iki ayrı şekilde tasnif etmiş ve hem halk edebiyatını hem de yazılı edebiyatı sıklıkla değerlendirmiştir. Zira Abay Kunanbayev, halk edebiyatı ve yazılı edebiyat biçimlerinin birbirini tamamladığı, daha güçlü bir etki oluşturduğu ve Kazak edebiyatının da millî hâle gelmesinde önemli olduğu görüşüne sahiptir. Bu önemli şahsiyetin ülküsünün; genel olarak Kazak halkını korumak, geliştirmek, yüceltmek ve toplum için sanat yapmak olduğu düşünülmektedir.

Abay Kunanbayev'in annesi Ulcan Hanım, babası ise Kunanbay Bey'dir. Babası, kadılık ve idarecilik yapmış; halk önderi, adil ve zeki bir kişi olarak Abay Kunanbayev'in karakterinin oluşmasında ve şekillenmesinde olabildiğince etkili olmuştur. Ayrıca babası, Abay Kunanbayev'in akranlarından daha üstün olduğunu fark ederek onu kadılık ve idarecilik işlerine alıştırmıştır. Abay Kunanbayev, zaman geçtikçe türlü toplantı ve davalara katılmış; çeşitli hatipleri dinlemiştir. Bu zamanlardan sonra onun hatiplik kabiliyeti, sanatsal ve manevi düşünme yetisi gelişme göstermiştir. Konuyla ilgili olarak Abay Kunanbayev'in hatiplik yatkınlığını annesinden aldığı düşünülmektedir. Zira, Abay Kunanbayev'in annesinde hatiplik özelliği vardır.

Abay Kunanbayev eğitim hayatında din, matematik, coğrafya, tarih ve edebiyat gibi dersler almış; Türk, Fars, Rus ve Arap dillerini öğrenmiştir. Müslüman yazarların çeşitli eserlerini okumuş; yaşamını bu yazarların bakış açısından görmüş ve sanat odaklı büyük bir ülkü edinmiştir. Ayrıca dinlediği masallar, destanlar, şiirler ve öyküler de bu kişinin sanata olan aşkının artmasında etkilidir.

Yöneticilik yaptığı sıralarda eserlerini yazmaya başlayan ve otuzlu yaşlarında adını duyurmayı başaran Abay Kunanbayev, hem Kazak halkı hem Türk dünyası hem de dünya kapsamında önemli yere sahip olan bir yazar olarak dikkat çekmektedir. Abay Kunanbayev, birçok dünya yazarının görüşünü öğrenmiş; bu yazarların yararlı olduğunu düşündüğü fikirlerini benimsemiştir. Bu yazarlar sayesinde hem toplumdaki ideal dindar algısını hem de toplumun yapısını ve ne süreçlerden geçtiklerini anlama fırsatını yakalamıştır. Abay Kunanbayev, yaşamı boyunca halkıyla iç içe yaşamış; *Sanat toplum içindir* anlayışını benimsemiş; önemli eserler

*Bilim Uzmanı, Kastamonu Üniversitesi, SBE, oguzcam911@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-3222-3367>).

yazmış ve bunları yazarken de olabildiği ölçüde halkını gözlemlemiş; söz konusu eserlerini toplumun kolayca anlayabileceği bir şekilde ve Kazakça yazmış ve bunun için de olabildiğince fazla çaba göstermiştir. Abay Kunanbayev; siyasi adaletsizlikler, iktisadi problemler ve halkının bağımsızlığı gibi çeşitli konuların üzerinde durmuş ve bunlara çözüm aramıştır. Ayrıca Abay Kunanbayev; eserlerinde insanı, toplum içinde yaşamı, tembellik yapmamayı ve çaba göstermeyi, uygarlığı, bilimi, aydınlanmayı, doğa sevgisini, istiklal mücadelesini ve Kazak halkının tarih, kültür, destan ve mitolojisini konu almıştır. Abay Kunanbayev, ortaya koyduğu eserlerde iyi ve doğrunun önemli olduğunu vurgulayarak toplumu bu yönde geliştirme ve şekillendirme çabası içinde bulunmuştur. Abay Kunanbayev eserlerinde verdiği mesajlarda; toplumun namuslu ve ahlaklı olması, hak yememesi, samimi Müslüman olmasını, akılcılık ve bilimselliğe göre hareket etmesini öğütlemiştir. Bu durum, Abay Kunanbayev'in toplumun zaman içerisinde değerlerini ve benliğini yitirmemesi noktasında önemli olarak gördüğü konular arasındaki sayılabilmektedir.

Abay Kunanbayev, milletini sevmiş ve milletinin düşmanlarına da kin ve nefret beslemiştir. Abay Kunanbayev, bu durumu eserlerinde de belirtmiş ve milletinin vatanseverliğini daima dinamik tutmaya çalışmış; ayrıca milletinin bugünü ve geleceğini düşünmüş; gelişmesi ve yücelmesi için de olabildiğince fazla çaba sarf etmiştir.

Abay Kunanbayev, milliyetçilik ve vatanseverliği esas alan eserleri sayesinde toplum tarafından sevilen ve değer verilen bir şahsiyet hâline gelmiştir. Abay Kunanbayev, Kazak halkının istiklal mücadelesi zamanında bu mücadeleyi destekler nitelikte eserler kaleme almış ve bu mücadelenin sembolüne dönüşmüştür.

Abay Kunanbayev'in eserlerinde, topluma yönelik eleştirilere rastlamak mümkündür. Abay Kunanbayev eserlerinde, toplumda yer alan kesimlerin başarı, başarısızlık, sorun ve çaresizlik gibi durumlarını incelemiş ve bunlardan yola çıkarak çeşitli kanılara varmıştır. Bu kanıların ise aydınlanma, bilimselleşmiş ve doğru bir sistemi bulma ve kullanma üzerine olduğu düşünülmektedir. Abay Kunanbayev, topluma yönelik eleştirilerini eserlerinde mizah kullanarak ifade etmiştir. Mizah kullanmasının ana nedeni ise mizahın akılda kalması ve güçlü etkilerinin olmasıdır. Milletini daima geliştirmek ve yüceltmek düşüncesinde olan Abay Kunanbayev, söz konusu eleştirilerini toplumu küçük düşürmek veya aşağılamak amacıyla değil, tam tersine toplumun eksiklerini ortadan kaldırmak ve toplumu geliştirmek amacıyla yapmıştır. Abay Kunanbayev'in yaptığı bu eleştiriler, toplumu incitmemiştir. Abay Kunanbayev, eserlerinde topluma eleştirilerinin yanı sıra Rus emperyalizmine, Kazak halkına yönelik yapılan kötü eylemlere -işgal, asimilasyon gibi- karşı durmuş ve tüm düşmanları eleştiri yağmuruna tutmuş; Kazak halkının istiklal mücadelesini desteklemiştir. Bu da Abay Kunanbayev'in Kazak halkının gözünde önemli bir yere sahip olmasına yardımcı olmuştur.

Abay Kunanbayev; ülküsü, ideolojisi ve eserleri sayesinde birçok yazara ilham kaynağı olmuştur. Bu önemli şahsiyetin eserleri çeşitli dillere çevrilmiş olup söz konusu şahsiyet, hem Türk edebiyatına hem de dünya edebiyatına adını altın harflerle kazımıştır. Abay Kunanbayev'in eserleri ve bu eserlerin farklı dillere çevrilmesi sayesinde kendi ülkesünün dünya edebiyatına tanıtılması ve sevdirmesi bağlamında önemli anlamda ilerleme katedilmiştir.

Abay Kunanbayev, genel olarak yaptığı iyi işler ve ortaya koyduğu eserler sayesinde hem Kazak halkının hem de Türk dünyasının sevgi ve saygısını kazanmıştır. Yine bu düşünceye benzer olarak Kazakistan'ın teşebbüsü ile UNESCO tarafından 1995 yılı, bütün yerkürede *Abay Yılı* olarak ilan edilmiştir. Bu durum da Abay Kunanbayev'in hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli bir yere sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Abay Kunanbayev'in çeşitli eserlerinin varlığı bilinmekle beraber bunlardan söz konusu kitap -*Abay Kunanbayev ve Ülküsü*- kapsamında ön plana çıkarılan *Kara Sözler*'dir. Abay Kunanbayev'in *Kara Sözler* isimli kitabındaki eleştirileri ve çıkarımları toplumu düzeltmeye yöneliktir. Abay Kunanbayev'in *Kara Sözler*'de; Kazak halkının içerisinde bulunduğu zor durumları, toplumdaki aksamaları ve geri kalmışlıkları, toplumun yozlaşmasının nedenleri ve çözümlerine yönelik bilgiler sunduğu görülmüştür. Yine *Kara Sözler*'de; iktisadi problemler,

eğitim, siyasi adaletsizlik ve istikrarsızlık, cahillik, çalışmak, çabalamak, akıl, kişilik, eğitim, dini araştırma ve sorgulama, ahlak, aile, bilim ve benzeri konulara yer verildiğini görmek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Abay Kunanbayev, bilimi takip etmeyi, bunu vatan ve millet sevgisi ve yararı için yapmayı öğütlemiş; bilimin, şımarıklık ve bencillik etmek için öğrenilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Kitapta *-Abay Kunanbayev ve Ülküsü-* genel olarak Abay Kunanbayev'in eserlerinden *Kara Sözler*'in ön plana çıkarıldığı, diğer eserlerinin ise arka planda tutulduğu düşünülmektedir. Abay Kunanbayev'in tüm eserleri üzerine veya en önemli görülen eserlerinde bulunan temel bilgiler üzerine çeşitli yorumlama, değerlendirme ve irdelemeler gerçekleştirilmiş olsaydı çalışma; daha nitelikli, kapsamlı ve iyi olabilirdi kanısını taşımaktayım.

En nihayetinde hem Türk edebiyatı hem de dünya edebiyatı kapsamında önemli olarak gördüğüm, Türk dünyası açısından da yüksek derecede değer arz eden bu kitabın *-Abay Kunanbayev ve Ülküsü-* yazarlarına teşekkür ederim. Saygılarımı sunarım

KAYNAKLAR

Yunus Emre TANSÜ, Burak YALÇIN. *Abay Kunanbayev ve Ülküsü*. 2021. İksad Yayınevi. 76 sayfa. ISBN: 978-625-7636-28-5.